

De Meester Kackadorisprijs 2005 naar René Steenhorst

Juryrapport

Dames en heren,

Alvorens ik enkele inleidende opmerkingen maak over de gebeurtenissen en reacties na de bekendmaking van de nominaties voor 2005 wil de jury, misschien ten overvloede, nog eens wijzen op het doel van de Meester Kackadorisprijs. De prijs is niet in het leven geroepen om deze aan kwakzalvers toe te kennen, maar is uitdrukkelijk bedoeld om personen of instellingen te onderscheiden die - wellicht soms onbewust - de kwakzalverij hebben bevorderd. In principe moet er met de genomineerden dus nog een gesprek mogelijk zijn en wordt er vanuit gegaan dat zij nog corrigeerbaar zijn, hetgeen van de meeste kwakzalvers niet gezegd kan worden.

Dat dit uitgangspunt bij de nominering menigmaal terecht is aangehouden moge blijken uit de effecten die de nominatie in het verleden heeft gehad op sommigen van hen. Ik noem twee voorbeelden: de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde werd genomineerd omdat zij een officiële groep homeopathisch werkende dierenartsen in haar midden heeft. Het is ons inmiddels duidelijk geworden dat de KNMvD in de laatste fase is van het opheffen van deze werkgroep, dat in 2006 zijn beslag zal krijgen. Ook heeft de vakgroep Farmacie van de Utrechtse universiteit zijn curriculum, waarin te veel welwillende aandacht voor homeopathie en kruideneeskunde voorkwam, nu aangepast. Ook daarvan nam de jury met genoegen kennis.

Sinds de bekendmaking van de short list met de negen genomineerden in september is de Vereniging tegen de Kwakzalverij op nooit eerder vertoonde schaal geconfronteerd met bezwaren, protesten, verzoeken tot rectificatie en zelfs bedreigingen met gerechtelijke stappen.

Van de negen genomineerden kwamen bij de Vereniging directe bezwaren binnen van het ACTA en van de medische faculteit van de Universiteit Maastricht. In de pers verschenen bezwaren van de zijde van Steenhorst en van de Hogeschool Utrecht, terwijl wij via journalisten een reactie binnenkregen van de SC Heracles. Slechts van vier genomineerden werd niets vernomen.

Een deel van de ingebrachte bezwaren bleek uiteindelijk niet onterecht te zijn. Zo maakte de

Mr. Th. Douma, juryvoorzitter, maakt de winnaar Meester Kackadorisprijs 2005 bekend

directeur van de Maastrichtse faculteit ons duidelijk dat de omstreden moleculaire psychiater Maes niet meer in dienst is van het Academisch Ziekenhuis en sedert medio 2004 geen dienstverband meer heeft met de Universiteit Maastricht. Sinds het eenzijdig opzeggen van de arbeidsrelatie met Maes door de universiteit is ook zijn 'ius promovendi' beëindigd. Omdat Maes echter nog op meerdere plaatsen op de officiële universiteitswebsite voorkwam en hij zich ook op zijn eigen sites als hoogleraar te Maastricht bleef afficheren, was ons onbekend hoe ver de faculteit gevorderd was met het zich ontdoen van deze - naar onze mening van de rails geraakte - wetenschapper. Dat Maes zich heeft afgekeerd van de universitaire geneeskunde bleek onder meer uit zijn samenwerking met Vera Stejskal, die de MELISA-test uitbaat, uit zijn omarming van alternatieve geneeswijzen als acupunctuur, en uit zijn stellingname dat alle geestelijke stoornissen een lichamelijke oorzaak hebben. Hierover werd reeds in 2004 in het *Nederlands Tijdschrift tegen de Kwakzalverij* bericht. De Universiteit Maastricht wenst inmiddels op geen enkele wijze meer in verband te worden gebracht met de activiteiten van dr. Maes.

In goed overleg nam de Maastrichtse universiteit zijn juridische dreigementen jegens de Vereniging terug; in een gemeenschappelijke persverklaring werd de nominatie van de Universiteit Maastricht officieel ingetrokken. In die persverklaring verklaart de faculteit zich

ook een krachtig tegenstander van kwakzalverij en zegt zij onze Vereniging in haar streven volledig te steunen. Hoewel hij nooit is genomineerd, heeft Maes een kort geding tegen de Vereniging aangekondigd, waarin hij met name rectificatie vordert, een verbod om Maes in de toekomst in verband te brengen met kwakzalverij en een (aanzienlijk) voorschot op de schadevergoeding waarop hij aanspraak maakt. Een zittingsdatum is nog niet bekend.

Zover - het terugnemen van de nominatie - wilde de Vereniging niet gaan in reactie op berichten van een journalist van het voetbalblad *Elf*, die van Heracles-voorzitter Smit vernam dat Matthias Rath geen sponsor meer was van de Almelse club. Hij zou dat al twee jaar niet meer zijn, maar Heracles had verzuimd hem te schrappen van haar website, waarop de 'vitamin pusher' (zoals men dat in de V.S. noemt) en internet-zakenman nog altijd prominent figureerde. Omdat men jarenlang de met kwakzalverij en gemeentelijke subsidies 'verdiende' penningen van Rath wel had geaccepteerd en het onduidelijk blijft wie de relatie tussen Rath en Heracles verbroken heeft, besloot de Vereniging de nominatie van Heracles te handhaven. Decaan Beertsen van het ACTA (Academisch Centrum Tandheelkunde Amsterdam) toonde zich ook erg ongelukkig met de nominatie van zijn instituut. Door het bestuurslid van de Vereniging, prof. Timmerman, is er al in een eerder stadium, lang voor de Kackadorisnominatie, bij de decaan op aangedrongen om de hoogleraar Feilzer tot de orde te roepen. In die fase was hij daartoe niet bereid, dan wel de verklaring van Feilzer was hem genoeg geweest. Helaas werd er in de nu aan de Vereniging gepresenteerde gemeenschappelijk door decaan en Feilzer ondertekende verklaring onvoldoende afstand van de activiteiten van de laatste genomen en was de Vereniging gedwongen in de voortdurende protectie van deze tweede epigoon van Vera 'MELISA' Stejskal door de ACTA-leiding alle reden te zien de nominatie van het Amsterdamse tandheelkundig opleidingsinstituut te handhaven.

De genomineerden • Komen wij nu toe aan de inhoudelijke afweging van de nominaties, dan stelt de jury vast dat het werkelijk zeer te betreuren is dat er zelfs in de diergeneeskunde verzekeringsmaatschappijen zijn, die bereid zijn vergoeding van alternatieve geneeswijzen te verzekeren. Dat dit in de humane geneeskunde mogelijk is, is de jury al jaren een doorn in het oog - ik herinner u aan de bekroning twee jaar geleden van ziektekostenverzekeraar Zilveren Kruis Achmea - maar daarbij speelt

ook de eigen vrije keuze van de burger nog een zekere rol. Kinderen en dieren kunnen zichzelf echter niet verdedigen en maken de keuze voor een onzinnige therapie nooit zelf. Kinderbescherming en dierenbescherming zouden hierin gezamenlijk moeten optreden. Dankzij de beperkte omvang van het probleem-**Proteq** (de genomineerde dochter van SNS Reaal groep) blijft de schade voor dit bedrijf beperkt tot een nominatie. Tot prijswinnaar heeft zij het daardoor niet geschopt.

Datzelfde kan ook gezegd worden van het Naardense bedrijf **Pharma Nord**, bekend van Q 10 en zijn huis-aan-huisblad *Springlevend*, later *Swinglevend* genaamd. Met hun producten gaan uw losse tanden direct weer vastzitten en de mannelijke krachten keren bij de ouder wordende man onmiddellijk weer terug. De marketing van het bedrijf, dat in het verleden herhaaldelijk in aanraking kwam met de Reclame Code Commissie, is buitengewoon agressief en verloopt onder meer ook via het benaderen van leraren in het beroeps- en middelbaar onderwijs. Deze worden uitgenodigd voor congressen over voedingsstoffen en ADHD en leerprestaties. Met het uitventen van melatonine, visolie, carnitine en magnesium aan kinderen is hier bijna sprake van actieve kwakzalverij en is de notie 'bevordering der kwakzalverij', immers de grondslag voor toekenning van de Kackadorisprijs, eigenlijk nog een te zachte bejegening.

Ernstiger vond de jury het dat er opnieuw een rijksgesubsidieerde onderwijsinstelling, ditmaal de **Faculteit Gezondheidszorg van de Hogeschool van Utrecht** moest worden genomineerd. Dat leerling-verpleegkundigen tijdens hun opleiding iets horen over het kwaad van de kwakzalverij lijkt de jury nuttig. Maar als men deze geneeswijzen gaat betitelen als CAM (*Complementary and Alternative Medicine*) en gaat spreken van een "gedegen oriëntatie" op onder meer antroposofie, homeopathie/acupunctuur, natuurgeneeswijzen, niet-reguliere manuele therapieën en traditioneel oosterse geneeswijzen, dan ruikt de jury onraad! Dat er ook wordt gesproken over de vergoeding van de behandelwijzen door zorgverzekeraars en de "zeer positieve beoordeling" door de Consumentenbond, dat deed voor ons de deur dicht. Hier bevordert deze onderwijsinstelling op subtiele (maar wellicht onbedoelde) wijze de kwakzalverij. We weten hoe misleidend dit kan zijn. De gevoeligheid van verpleegkundigen voor de aantrekkingskracht van alternatieve geneeswijzen blijft voor de jury een grote zorg.

Over **Heracles** willen wij kort zijn. De banden van de club met de nu ook in Zuid-Afrika in opspraak geraakte Duitse orthomoleculaire internet-zakenman Rath zijn verbroken. Dat men daar niet eerder - en hetzelfde geldt het gemeentebestuur van Almelo, dat Rath vorstelijk subsidieerde - door heeft gehad wat voor vlees men in de kuip had en de penningen jarenlang schaamteloos accepteerde, dat blijft een akelige schandvlek op het blazoen van de voetbalclub.

Verontwaardigd was de jury over **Teleac**, die op volstrekt onkritische wijze een serie van zes uitzendingen over kruiden ten beste gaf, waarin homeopathie en antroposofische geneeskunde er veel te goed van af kwamen. De docenten waren vaak van homeopathische of antroposofische huize en ook het simultaan uitgegeven boekje *Kruiden in de roos* ademt dezelfde sfeer. Juist omdat het van een respectabele organisatie als Teleac komt is de jury zeer ongelukkig met die propaganda. Alleen omdat de impact ervan waarschijnlijk toch maar gering is geweest zal Teleac de Meester Kackadorisprijs 2005 bespaard blijven.

De fysiotherapie is met toenemende krachtsinspanning bezig om zich los te maken van de oude empirie en tracht de resultaten van haar behandelmethoden steeds meer te bewijzen via goed onderzoek. Tegelijk ondermijnt de **Nederlandse Vereniging voor Fysiotherapie bij Kinderen** (NVFK) deze, zowel prijzenswaardige als masochistische, aanpak door een samenwerking met de Nederlandse Vereniging voor Manuele Therapie aan te gaan en in één moeite door het niet-bestaande KISS-syndroom te omarmen. Niet alleen erkent men deze pseudo-diagnose, die onder jonge ouders tot veel paniek en medicalisering leidt, maar men kwam ook tot een taakafbakening in de begeleiding van deze patiënten-categorie, die meer lijkt op het eerlijk verdelen van de buit, dan op een serieus paramedisch behandelprotocol. Alleen omdat er sterkere kandidaten zijn ontgaat de NVFK dit jaar de Kackadorisprijs.

Nog twee genomineerden zijn er nu overgebleven en de jury heeft geworsteld met de vraag welke van deze twee de Meester Kackadorisprijs 2005 het meest verdiende. Wij spreken over het ACTA en over de *Telegraaf*-journalist René Steenhorst.

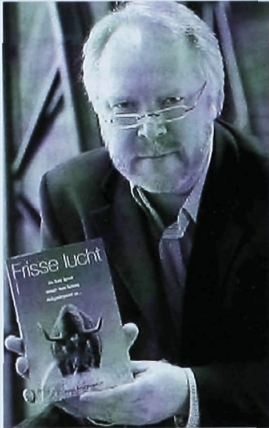
ACTA en Steenhorst • Binnen de afdeling Materiaalwetenschappen (hoofd prof.dr. A.J. Feilzer) van het Academisch Centrum Tand-

heelkunde Amsterdam wordt onderzoek gedaan naar metaalallergie met de zogenaamde MELISA-test. Metaalallergie zou een rol spelen bij aandoeningen in de mond, maar ook bij veel lichamelijke en psychische aandoeningen. Vooral voor dat laatste ontbreekt echter elk wetenschappelijk bewijs. De test kost de patiënt intussen wel veel geld. Bij een positieve uitslag volgt het advies om tandvullingen die metaal bevatten rigoureuus te verwijderen en zelfs ingrijpende kaakoperaties te laten doen, hoewel dit inmiddels door Feilzer wordt ontkend. Wegens het hoge percentage fout-positieve uitslagen is de test volledig onbruikbaar voor de diagnostiek van metaalallergie. (Meer gedetailleerde informatie is te vinden in een artikel van het jurylid prof. Koene in het *NTvG*.) Desondanks propageert de afdeling het gebruik van deze pseudo-test op congressen voor tandartsen, op internet en zelfs in de krant.

Geld vragen van soms wanhopige patiënten met allerlei chronische lichamelijke klachten, daarvoor een onbetrouwbare test aanbieden en ook nog een ongegronde relatie suggereren tussen gebitsvullingen en deze ziekten: de 'biologische tandheelkunde' is hiermee tot diep in het ACTA binnengedrongen, een hoogst zorgelijke situatie. Ook het kennelijk ontbreken van een interne correctie van hogerhand op de activiteiten binnen de afdeling Materiaalwetenschappen is, naar de mening van de jury, ernstig. Dat ACTA-decaan Beertsen tegenover de universiteitskrant *Folia* in oktober verklaarde dat de heer Feilzer een goede tandarts is, maar zich beter in de immunologie zou moeten verdiepen, vindt de jury weliswaar een bemoedigend signaal, maar alleen stopzetting van diens misleidende activiteiten in de richting van chronisch zieken had de nominatie ongedaan kunnen maken. Het laatste nieuws is dat de faculteit een onderzoekscommissie heeft ingesteld.

De grootste krant van ons land, *De Telegraaf*, is in juli 2005 op initiatief van medewerker René Steenhorst een rubriek 'Privé-consult' begonnen, waarin een team van deskundigen antwoord geeft op vragen van lezers op het terrein van huisartszorg, tandheelkunde, psychiatrie, plastische chirurgie én ...homeopathie en orthomoleculaire geneeskunde. Daartoe zijn speciale e-mail-adressen in het leven geroepen.

Nu is *De Telegraaf* is niet de eerste krant die een vraag- en antwoordrubriek begint op het gebied van de gezondheidszorg. En hoewel de jury zich kan voorstellen dat er bij de lezers allerlei vragen leven over de waarde van homeopathie en orthomoleculaire voedings-supplemen-

R. Steenhorst, trotse winnaar Meester Kackadorisprijs 2005

ten, zij acht het onwaarschijnlijk dat die lezers in *De Telegraaf* een kritisch, op wetenschappelijke feiten gebaseerd advies krijgen. Want René Steenhorst, chef van de gezondheidspagina, heeft namelijk de homeopatisch arts Christien Klein en de vitamin pusher dr. Gert Schuitemaker uitgenodigd

om die vragen van de lezers te beantwoorden! Klein beweerde in *De Telegraaf* dat kankerpatiënten soms genezen terwijl ze bij een homeopatisch arts onder behandeling zijn, en Schuitemaker wil AIDS en het vogelgriepvirus bestrijden met vitamine C. Kwakzalverij in optima forma.

Het op één lijn stellen van de huisarts, de plastisch chirurg en de psychiater met aanbieders van alternatieve geneeswijzen in deze rubriek draagt op sluipende wijze bij aan het

idee, dat het verstandig is om alle geneeswijzen te beproeven. Ze hebben in *De Telegraaf* immers een volstrekte gelijkwaardige positie gekregen. De jury vindt dat feit zeer verwijtbaar. Dat hij in zijn eigen krant tegen de nominatie in bescherming werd genomen door professor Smalhout, die nog niet lang geleden - maar wel vóór de affaire-Millecam - ook 'mevrouw Jomanda' erg prees, dat wordt Steenhorst door de jury overigens niet verweten. Hij kan zich tegen zulke vrienden, die vijanden overbodig maken, immers moeilijk verweren.

Na ampele discussies en langdurig beraad heeft de jury - hoe akelig zij de situatie binnen het ACTA ook vindt - vooral wegens het grote bereik dat zijn krant heeft, de *Telegraaf*redacteur aan het bestuur voorgedragen, en het bestuur heeft die voordracht gevolgd en de Meester Kackadorisprijs 2005 toegekend aan René Steenhorst. De trofee en het bijbehorende diploma zijn voor hem. ●

Mede namens prof. Dr. R.A.P. Koene en C.P. van der Smagt

Mr. Th.J. Douma, voorzitter van de jury Noordwijkerhout, 12 november 2005

● Kort ●

Stichting 45+ Actief

De kwakfondsen bij kanker, reuma en hartziekte bestaan nog wel, maar erg veel vernemen wij er laatstelijk niet van. Er lijkt een nieuwe loot aan die rottende stam te zijn verschenen, want de Stichting 45+ Actief - niet te verwarren met de stichting 40-45 - verspreidt leuke kleurrijke folders met tal van tips voor de ouder worden-de mens, die onmiskenbaar uit de orthomoleculaire hoek komen. Pseudo-wetenschappelijke verhalen over kraakbeencellen die in de gewrichtsvloeistof kunnen oxideren, over T-cellen en over 'een te lage pH waarde in het lichaam waardoor ontkalking optreedt': dat is lachen! De remedies zijn talrijk en effectief: glucosamine, chondroïtine, MSM, Boswella Serata, Mangaan en Seleen. U had het kunnen raden. Ook vette vis is goed, maar niet bij jicht. Kwakzalverij natuurlijk, maar wat te denken van het College ter beoordeling van Geneesmiddelen dat in september 2005 aan glucosamine (Glucadol, Glucosamine) van Pharma Nord een registratie verleende als 'ter verlichting van symptomen van artrose van de knie'.

Deze stof is nu, zij het niet-receptplichtig, als 'geneesmiddel' geregistreerd, terwijl insiders en ook het Geneesmiddelenbulletin van mening zijn dat de werkzaamheid bij artrose nog nooit goed is aangetoond. De tot nu toe gepubliceerde resultaten zijn van slechte methodologische kwaliteit om een oordeel toe te laten. Het College deelt eigenlijk dat oordeel, maar heeft 'ondanks de zwakke bewijsvoering voor de werkzaamheid van glucosamine bij artrose besloten tot registratie. Het College heeft daarbij mee laten wegen dat 'er een grote verscheidenheid aan producten als "waar" op de markt is die onderling sterk in kwaliteit verschillen. (...) Jarenlange klinische ervaring heeft duidelijk gemaakt dat er zelden bijwerkingen optreden bij gebruik van glucosamine en als het voorkomt deze niet ernstig zijn.' Einde citaat. Tja, wat hiervan te denken? Pharma Nord, genomineerde voor de Meester Kackadorisprijs 2005, lacht natuurlijk in zijn vuistje. ●
C.N.M.R.